

Nr 300.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan; given Stockholms slott den 8 oktober 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Allan Vougt.

Sammanfattning.

Riksdagen har genom skilda beslut bemyndigat Kungl. Maj:t att i viss utsträckning avgöra frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan.

I den föreliggande propositionen underställas riksdagens prövning nio ärenden om avstående av fordringsrätt vilka icke täckas av de av riksdagen lämnade bemyndigandena.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden. hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 8 oktober 1948.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL,
VOUGT, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och be-
träffande punkt 6 jämväl med chefen för justitiedepartementet anmäler
chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vougt, vissa frågor om befrielse
från ersättningskyldighet och anför härutinnan.

I skrivelse 1946:565 har riksdagen lämnat Kungl. Maj:t bemyndigande
att i enlighet med vissa närmare angivna riktlinjer pröva frågor om be-
frielse från skyldighet att återbetala löne- och pensionsbelopp som felaktigt
utbetalats i strid mot under riksdagens medverkan tillkomna bestämmelser.
Vidare har riksdagen i skrivelse 1948:79 bemyndigat Kungl. Maj:t att under
budgetåret 1948/49 avgöra dels frågor om befrielse från i judiciell ordning
ålagd ersättningskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å
egendom tillhörande krigsmakten, dels ock frågor om efterskänkande av
fordran som grundar sig på kronans regressrätt mot förare av kronans
motorfordon, luftfartyg etc. enligt de i ämnet gällande ansvarsreglerna, allt
i den mån kronans fordran i det särskilda fallet icke överstiger 5 000 kronor.
I det följande upptager jag nio ärenden om avstående av fordringsrätt
vilka icke täckas av de av riksdagen sålunda lämnade bemyndigandena.

1.

Genom kammarrättens utslag den 3 juni och den 9 juli 1947 på besvär
av kaptenen vid intendenturkåren *C. A. F. Grenfält* över försvarets civilför-
valtnings resolutioner den 3 juli och den 14 augusti 1946 förpliktades Gren-
fält att till civilförvaltningens kassa inbetala 10 500 kronor avseende för
mycket utbetalda premier till värnpliktiga, dock med honom öppen lämnad
rätt att hos vederbörande söka sitt åter efter befogenhet.

De närmare omständigheterna voro följande.

Genom kungörelse som trädde i kraft den 1 juli 1945 höjdes premierna
för värnpliktiga som genomgått officersaspirantskola från 1 250 kronor till
1 500 kronor. Enligt övergångsbestämmelserna till denna kungörelse skulle
emellertid till värnpliktig som vid kungörelsens ikraftträdande redan avslutat
föregående utbildning i plutonchefsskola utgå premie med det lägre beloppet,
1 250 kronor. Enligt 1945 års räkenskaper för Södermanlands pansarrege-

mente utbetalades felaktigt till envar av fyrtiotvå värnpliktiga, vilka före den 1 juli 1945 avslutat utbildningen i plutonchefsskola, premie med det högre beloppet. Det för mycket utbetalade beloppet utgjorde således sammanlagt ($42 \times 250 =$) 10 500 kronor. För anordningsbesluten var Grenfält såsom regementsintendent ansvarig.

I skrivelse den 18 februari 1948 har Grenfält dels anhållit att av nåd bliva befriad från honom genom kammarrättens här berörda utslag ålagd ersättningsskyldighet och dels gjort framställning om återbetalning av inbetalade belopp till värnpliktiga vilka helt eller delvis inbetalat för mycket erhållna premier. Ansökningar i sistnämnda hänseende från ifrågavarande värnpliktiga ha bilagts Grenfälts skrivelse.

Grenfält har anfört bland annat följande. Stadgandet angående premier enligt den kungörelse som trädde i kraft den 1 juli 1945 var synnerligen svårtolkat och den vid denna tidpunkt rådande mycket kraftiga opinionen för en höjning av dessa premier torde ha medverkat till en för de värnpliktiga fördelaktig tolkning av bestämmelserna. Omedelbart efter det Grenfält fått del av civilförvaltningens anmärkning hade han lämnat meddelande därom till de av utbetalningarna berörda värnpliktiga med begäran om beloppens återbetalning. Endast elva av de fyrtiotvå värnpliktiga som utbetalningarna gällde hade emellertid helt eller delvis återbetalat för mycket erhållna belopp. Inbetalningarna utgjorde sammanlagt 2 250 kronor och av det oriktigt utbetalda beloppet återstode sålunda 8 250 kronor. Skulle Grenfälts ansökan bifallas syntes honom billighet och rättvisa tala för att de som lojalt helt eller delvis återbetalat de för mycket erhållna beloppen skulle återfå vad de inbetalat.

Försvarets civilförvaltning har i yttrande den 1 september 1948 anfört i huvudsak följande.

Av de till ersättning av Grenfält fastställda beloppen, tillhoppa 10 500 kronor, hade till statsverket inlevererats ytterligare 250 kronor, varför återstode att ersätta ett belopp av 8 000 kronor. Under erinran att Kungl. Maj:t i ett flertal fall av enahanda beskaffenhet av nåd medgivit befrielse från betalningsskyldighet, finge civilförvaltningen på så sätt tillstyrka bifall till förevarande ansökning, att vid de gjorda utbetalningarna finge bero intill ett belopp av 8 000 kronor. Ansökningen i övrigt, innefattande framställning om att de inbetalade premiebeloppen skulle få till vederbörande återställas, funne sig civilförvaltningen av principiella skäl icke böra tillstyrka.

Departementschefen. Av Grenfälts framställning framgår, att de ifrågavarande besluten om utgivande av premier grunda sig på en feltolkning av utfärdade bestämmelser. Såsom civilförvaltningen anfört har Kungl. Maj:t i ett flertal fall av enahanda beskaffenhet medgivit befrielse från återbetalningsskyldighet. I detta sammanhang må även erinras om riksdagens uttalande i skrivelse 1945: 4, punkt 27, att där felaktig utbetalning av premier verkställdes utan värnpliktigas eget vållande billighetsskäl syntes tala för att de befriades från återbetalningsskyldighet. Återbetalning av redan inbetalade belopp anser jag mig däremot icke kunna tillstyrka.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att kaptenen vid intendenturkåren C. A. F. Grenfält befrias från ännu ej fullgjord ersättningskyldighet till kronan jämlikt kammarrättens utslag den 3 juni och den 9 juli 1947.

2.

Genom försvarets civilförvaltnings resolution den 16 oktober 1946 på av dess revision gjord anmärkning mot Gotlands infanteriregementes räkenskaper för månaderna juli 1943—januari 1946 förpliktades överstarna K. G. Berggren och H. Levin samt löjtnanten G. H. Svennerstedt att till civilförvaltningens kassa inbetala till extra ordinarie kontorsbiträdet fru *Gerd Gundhild Sundstedt* för mycket utbetalad lön, Berggren 5 256 kronor 35 öre samt Levin och Svennerstedt gemensamt eller vilkendera gälda gitter 86 kronor 40 öre, dock med dem öppen lämnad rätt att hos vederbörande söka sitt åter efter befogenhet.

De närmare omständigheterna voro följande.

Till fru Sundstedt hade för tiden den 1 augusti 1943—den 31 januari 1946 utbetalats nettolön med tillhoppa 7 606 kronor 85 öre. Lönen hade beräknats för tiden intill den 1 juli 1945 enligt lönegrad MEo 4, löneklass 3, och för tiden därefter enligt löneklass 4 samt för tiden intill den 1 januari 1946 enligt ortsgrupp D och för sistnämnda månad enligt ortsgrupp E. Fru Sundstedts uppflyttning i löneklass 4 från och med den 1 juli 1945 hade verkställts av regementschefen översten H. Levin under åberopande av 7 § 3 mom. a) militära icke-ordinariereglementet. Fru Sundstedt hade åtnjutit tjänstledighet på grund av sjukdom (tbc) från och med den 18 mars 1943. Därvid hade hon efter beslut av dåvarande regementschefen, översten K. G. Berggren, under åberopande av 13 § 2 mom. militära icke-ordinariereglementet medgivits rätt att uppbära oavkortad lön under ett år och därefter lön med A-avdrag. Då ifrågakvarande sjukdom icke vore att hänföra till sådan svårare smittosam sjukdom som enligt gällande epidemilag skulle föranleda anmälan till vederbörande myndighet, vore emellertid de bestämmelser som åberopats för fru Sundstedts rätt att uppbära oavkortad lön under ett år och därefter lön med A-avdrag i förevarande fall icke tillämpliga. Till följd härav vore icke heller beslutet att uppflytta henne i löneklass 4 rättsligen grundat. Fru Sundstedt hade sålunda jämlikt 14 § 1 mom. militära icke-ordinariereglementet skolat under ifrågakvarande tjänstledighet å sin lön vidkännas A-avdrag intill den 18 mars 1944 och B-avdrag från och med sistnämnda dag till och med den 30 juni 1944 samt därefter C-avdrag. Till fru Sundstedt hade därför för ifrågakvarande tid bort utbetalas nettolön intill den 1 juli 1944 enligt lönegrad 4, löneklass 3, ortsgrupp D — efter frånräknande av förut angivna tjänstledighetsavdrag — jämte rörligt tillägg och kristillägg med tillhoppa 2 264 kronor 10 öre. Följaktligen hade till fru Sundstedt för mycket utgivits 5 342 kronor 75 öre, vilket belopp skulle

ersättas av Berggren, Levin och Svennerstedt såsom för beslutna ansvariga, av Berggren med 5 256 kronor 35 öre samt av Levin och Svennerstedt med 86 kronor 40 öre, dock med dem öppen lämnad rätt att hos fru Sundstedt söka sitt åter efter befogenhet.

I en den 1 december 1946 dagtecknad skrift har fru Sundstedt anhållit att, enär de för de felaktiga löneutbetalningarna ansvariga befattningshavarna lämnats rätt att avkräva henne beloppen, hon av nåd måtte befrias från ifrågavarande betalningsskyldighet. Som skäl för sin framställning har fru Sundstedt framhållit, att hon mottagit lönebeloppen i god tro och att hon under ifrågavarande tid på grund av sjukdomen varit oförmögen till arbete. Därjämte har hon anfört, att hon på grund av sin ekonomiska ställning samt på grund av att hon ännu icke vore befriad från sjukdomen icke ansåge sig ha någon möjlighet att betala det till ersättning fastställda beloppet.

En vid ansökningen fogad redogörelse för makarna Sundstedts ekonomiska förhållanden den 1 december 1946 utvisar, att fru Sundstedt saknar egna inkomster och besparingar, att mannens inkomst utgör omkring 800 kronor i månaden och att makarna ha skulder i form av banklån vilka med drygt 10 000 kronor överstiga deras tillgångar.

Försvarets civilförvaltning har med ingivande av fru Sundstedts ansökan anfört följande.

Med hänsyn till dels vederbörande regementsläkares i ärendet uttalade uppfattning, att det icke vore uteslutet, att sökandens sjukdom ådragits under tjänstgöringen och att tjänstelokalernas beskaffenhet med all sannolikhet ogynnsamt påverkat sjukdomens förlopp, dels även anmärkta beloppets storlek och sökandens ekonomiska ställning får försvarets civilförvaltning — med förmälan tillika att sökanden numera avgått från sin statstjänst och på grund av sjukdomens fortvaro alltjämt är förhindrad tillträda annan anställning — tillstyrka bifall till ansökningen.

Kammarrätten har med hänsyn till förekomna omständigheter tillstyrkt bifall till ansökningen.

Departementschefen. Med hänsyn till såväl fru Sundstedts ekonomiska förhållanden som omständigheterna i övrigt finner jag i likhet med civilförvaltningen och kammarrätten starka skäl tala för att hon befrias från skyldigheten att återbetala de för mycket erhållna lönebeloppen.

Det synes mig jämväl skäligt att vid sådant förhållande kronan icke heller gör sin rätt till ersättning gällande mot de för utbetalningarna ansvariga befattningshavarna.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

a) att fru Gerd Gunhild Sundstedt befrias från henne jämlikt försvarets civilförvaltnings resolution den 16 oktober 1946 på grund av regressansvar åvilande betalningsskyldighet för för mycket erhållen lön samt

b) att vid de felaktiga löneutbetalningar till fru Sundstedt, vilka avses i nämnda resolution, jämväl i övrigt får bero.

3.

Genom försvarets civilförvaltnings två särskilda resolutioner den 7 januari 1948 på anmärkningar av dess sjörevision mot tankfartyget Oljarens räkenskaper för juni—oktober månader 1946 förpliktades flaggunderofficerarna T. W. Cederwall och K. S. Jäder att till civilförvaltningens kassa inbetala 1 023 respektive 4 083 kronor för felaktigt utbetalda ersättningar till fartygets personal för deltagande i internationellt minsvepningsarbete år 1946.

De närmare omständigheterna voro följande.

Tankfartyget Oljaren ingick från och med den 3 juni 1946 i göteborgseskadern och underställdes chefen för minsvepningsavdelningen. Den 19 juni 1946 erhöilo samtliga fartyg i minsvepningsavdelningen ett av chefen för göteborgseskadern avsänt signalmeddelande innehållande bemyndigande av försvarets civilförvaltning att till personal, som inmönstrats å minsvepningsfartyg, förskottsvis i avräkning på blivande ersättning för midsommaruppehållet utbetala ersättning för högst trettio dagar varunder tjänstgöring å minsvepningsfartyg fullgjorts. Ersättningen skulle utgå med 3 kronor för dag, däri inräknat tillägg om 1 krona för dag vilket vederbörande jämlikt kungl. brev den 12 oktober 1945 ägt åtnjuta. Chefen för göteborgseskadern lämnade härvid enligt uppgift muntligt, sedermera genom signalmeddelande bekräftat besked att även till tankfartyget Oljarens personal finge tills vidare i avvaktan på definitiva tillämpningsbestämmelser utbetalas här avsedd ersättning. I enlighet med detta besked utbetalades ersättning till fartygets personal.

Civilförvaltningens bemyndigande grundade sig på riksdagens beslut i anledning av propositionen 1946: 283. Bestämmelser i ämnet hade vid tidpunkten för den första utbetalningen ännu icke meddelats.

I kungl. brev den 21 juni 1946, infört i »Tjänstemeddelanden rörande Sjöförsvaret» för den 4 juli 1946, föreskrevs, att ersättning för deltagande i internationellt minsvepningsarbete skulle utgå — förutom till personal å svepfartyg — till personal å annat fartyg endast när detta i samband med minsvepning uppehölle sig inom svepområde. Enär tankfartyget Oljaren, som icke var svepfartyg, under ifrågavarande tid icke uppehållit sig inom svepområde, hade särskild gottgörelse för minsvepningsarbete icke skolat utgå till fartygets personal. Cederwall och Jäder vilka meddelat utanordningsbesluten förklarades genom civilförvaltningens förutnämnda resolutioner den 7 januari 1948 ersättningsskyldiga för de oriktiga utbetalningarna, dock med dem öppen lämnad rätt att hos vederbörande söka sitt åter efter befogenhet.

I särskilda den 28 januari 1948 dagtecknade skrivelser ha Cederwall och Jäder anhållit att bliva befriade från dem ålagd återbetalningsskyldighet och därvid anfört bland annat följande.

Genom de direktiv som lämnats hade de fått den uppfattningen att i och med att »Oljaren» ingått i ett för minsvepning speciellt organiserat förband även besättningen ombord på detta fartyg var berättigad till det för övrig personal i förbandet utgående sveptillägget. Denna uppfattning som varit allmänt företrädd hade utgjort en god sporre för besättningen vid det arbete

som utfördes, många gånger under svåra förhållanden och utan hänsyn till arbetstid. Skulle personalen ombord på »Oljaren» varit undantagen från de förmåner vilka utgingo till personalen på övriga fartyg i förbandet, skulle detta säkerligen ha inverkat menligt på både arbetsglädje och besättningens uppträdande överhuvud.

Såväl Cederwall som Jäder ha därjämte framhållit, att inbetalning av de ådömda beloppen skulle förstöra deras ekonomi för lång tid framåt.

Försvarets civilförvaltning har med insändande av ansökningarna i yttrande den 17 mars 1948 med hänsyn till det stora antalet ersättningstagare, av vilka flertalet numera icke torde vara i tjänst, och därav föranledda svårigheter för sökandena att erhålla sitt åter samt i betraktande av i övrigt föreliggande omständigheter tillstyrkt bifall till ansökningarna.

Kammarrätten har i utlåtande den 28 april 1948 med hänsyn till förekomna omständigheter likaledes tillstyrkt bifall till ansökningarna.

Departementschefen. De ifrågavarande utbetalningarna av ersättning för minsvepningsarbete till personal på tankfartyget Oljaren synas ha föranletts av att de för utbetalningarna ansvariga befattningshavarna, flaggunderofficerrarna Cederwall och Jäder, genom erhållna direktiv bibringats den felaktiga uppfattningen, att fartygets personal var berättigad till ersättning. I likhet med myndigheterna finner jag mig därför böra tillstyrka bifall till ansökningarna.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att flaggunderofficerrarna T. W. Cederwall och K. S. Jäder befrias från dem jämlikt försvarets civilförvaltnings resolutioner den 7 januari 1948 åvilande ersättningsskyldighet till kronan.

4.

Under beredskapstjänstgöring vid en fältpost tillhörande Skaraborgs pansarregemente råkade värnpliktige nr 707—28—25 *Roland Gotthard Ahlgren* den 2 maj 1944 vid gevärsvård utanför ett tält avlossa ett skott. Skottet träffade två värnpliktiga, som uppehöll sig inne i tältet, med påföljd att de erhöilo så svåra skador att de båda omedelbart avledo.

Ahlgren ställdes vid krigsrätt till ansvar för försummelse i tjänsten och vållande till annans död. De dödades fäder yrkade vid krigsrätten ersättning av Ahlgren för begravningskostnader och gjorde därjämte anspråk på livräntor. Riksförsäkringsanstalten, som genom beslut den 11 augusti 1944 tillerkänt fadern till den ene av de förolyckade livränta från och med den 3 maj 1944 med 300 kronor om året jämte dyrtidstillägg, yrkade ersättning av Ahlgren för vad anstalten utgivit eller komme att utgiva på grund av detta beslut. Härjämte förbehöll sig anstalten rätt att föra särskild talan om ersättning för vad anstalten kunde komma att ytterligare utgiva i anledning av olyckan.

Krigsrätten fann i utslag den 19 december 1944, att Ahlgren handlat oförsiktigt och på sådant sätt att han icke kunde undgå ansvar. Med hänsyn till att Ahlgren var förhållandevis ovan vid hanterande av gevär och till vad i övrigt förekommit i målet ansåg emellertid krigsrätten omständigheterna synnerligen mildrande. Ahlgren dömdes för vårdslöshet i tjänsten och vållande till annans död att undergå vaktarrest sex dagar. I ersättning för begravningskostnader ålades Ahlgren att utgiva sammanlagt omkring 1 500 kronor. De anspråk på livräntor som framstälts av de förolyckades fäder fann krigsrätten icke kunna bifallas. Till riksförsäkringsanstalten ålades Ahlgren att utgiva ersättning i enlighet med anstaltens yrkande. — En av krigsrättens ledamöter ansåg, att Ahlgren med hänsyn till den ringa utbildning han erhållit under beredskapstjänstgöringen i handhavandet av gevär icke borde ådömas ansvar eller ersättningsskyldighet. — Krigshovrätten, där Ahlgren anförde besvär, fann i utslag den 11 september 1945 icke skäl att göra ändring i krigsrättens utslag. Sedan Ahlgren anhållit om tillstånd att fullfölja talan mot krigshovrättens utslag, fann Kungl. Maj:t ej skäl att meddela sådant tillstånd, i följd varav utslaget skulle stå fast.

Ahlgren har i skrivelse den 27 februari 1948 hos Kungl. Maj:t anhållit om befrielse från ersättningsskyldighet mot riksförsäkringsanstalten enligt utslaget.

Riksförsäkringsanstalten, som den 15 maj 1948 avgivit yttrande i ärendet, har införskaffat utredning angående Ahlgrens ekonomiska förhållanden. Av utredningen framgår, att Ahlgren som är född år 1905 är anställd såsom inspektör hos Livförsäkrings AB Thule med en lön som i april 1948 utgjorde 991 kronor 67 öre i månaden. Efter avdrag för skatt och försäkringspremier hade han för januari, februari och mars månader 1948 uppburit något över 700 kronor i månaden. Han är gift och har tre barn i åldern 2, 11 och 14 år. Hans hustru är sedan år 1936 sjuklig, varför familjen ofta nödgas anlita hemhjälp. Det yngsta barnet har ett medfött lyte, som påkallar regelbunden läkarvård. Även Ahlgrens egen hälsa är klen. Familjens utgifter för läkare och hemhjälp beräknas till 75—100 kronor i månaden. Ahlgren saknar förmögenhet. — Under hänvisning till dessa förhållanden och de omständigheter varunder olyckan inträffade har riksförsäkringsanstalten förklarat, att anstalten för sin del icke vill motsätta sig att Ahlgren befrias från all ersättningsskyldighet mot anstalten. Anstalten har tillika uppgivit, att kapitalvärdet av den från anstalten utgående livräntan beräknas uppgå till omkring 4 000 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 29 maj 1948 anslutit sig till vad riksförsäkringsanstalten anfört i ärendet.

Departementschefen. Det i förhållande till olyckans svåra följder ringa straff som domstolarna ådömt Ahlgren visar, att omständigheterna för honom varit i hög grad mildrande. Med hänsyn härtill och till att Ahlgrens ekonomi genom familjens sjuklighet synes ansträngd anser jag mig i likhet med de hörda myndigheterna böra tillstyrka bifall till ansökningen.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att R. G. Ahlgren befrias från honom enligt krigshovrättens utslag den 11 september 1945 åvilande ersättningskyldighet till riks försäkringsanstalten.

5.

Under övning med artilleripjäser den 5 februari 1947 vid Älvsborgs kustartilleriregemente under befäl av underofficeren av 2. graden *Yngve Einar Valdemar Wiklander* ådrog sig värnpliktige nr 1315—17—45 Hvit genom missöde med en av pjäserna en skallfraktur och skada på tänder.

I anledning av olyckan fördes vid krigsrätten vid Älvsborgs kustartilleriregemente ansvars- och skadeståndstalan mot Wiklander. Genom utslag den 7 maj 1947 utlät sig krigsrätten i huvudsak sålunda. Den 5 februari 1947 förekom å Oscar II:s fort omlägningsövning med en 10,5 cm luftvärnskanon. Den avdelning, som deltog i övningen, vilken avsåg omläggning från skjutläge till körläge, stod under befäl av Wiklander. Vid övningen avdelades värnpliktige nr 280—15—45 Gösta Bergqvist såsom pjäschef. Under Bergqvists ordergivning frigjordes efter kommandoordet »Loss» det bakre låshandtaget, därvid de två bakre omläggningsspetten med kraft fördes framåt. Det vänstra av spetten träffade Hvit, som därav ådrog sig en skallfraktur samt skada på tänder. Missödet förorsakades därav, att markplattorna icke uppskruvats. Det hade ålegat Wiklander såsom övningsledare att förvissa sig därom, att markplattorna före avgivandet av kommandoordet »Loss» blivit uppskruvade. Genom underlåtenhet härutinnan har Wiklander gjort sig skyldig till försummelse i fullgörande av tjänsteplikt. På grund härav prövar krigsrätten lagligt döma Wiklander jämlikt 130 § strafflagen för krigsmakten till arrest utan bevakning tre dagar. Vid denna utgång i ansvarsfrågan och då det icke blivit styrkt, att Hvit genom eget vållande medverkat till skadan, är Wiklander skyldig gälda Hvit skadestånd utan jämkning. Wiklander har vitsordat såsom skäligen ersättning för det Hvit genom olyckshändelsen åsamkade lytet fordrade 200 kronor. Ersättning för sveda och värk finner krigsrätten icke böra uppskattas till högre belopp än Wiklander medgivit eller 250 kronor. På grund härav prövar krigsrätten lagligt förplikta Wiklander att till Hvit genast mot kvitto utgiva fyrahundra femtio kronor.

Krigshovrätten fann i utslag den 12 december 1947 icke skäl göra ändring i krigsrättens utslag.

I en den 11 maj 1948 dagtecknad skrift har Wiklander anhållit att av nåd bli befriad från honom på grund av förenämnda utslag ålagd ersättningskyldighet. Wiklander har härvid anført, att han, som är gift och har ett barn i skolåldern, genom utgivande av skadeståndsbeloppet skulle komma i stora ekonomiska svårigheter.

Försvarets civilförvaltning har efter samråd med *marinförvaltningen* i utlå-tande den 20 juli 1948 anført i huvudsak följande.

Den skadade värnpliktige Hvit har enligt beslut av ämbetsverken den 6 februari 1948 av statsmedel erhållit honom tilldömt skadestånd å 450 kronor, för vilket kronan enligt vedertagna principer haft att svara gentemot den skadade, mot att Hvit å kronan överlätit sin fordran mot sökanden. Det är sålunda denna kronans, på Hvits överlåtelse grundade fordran som ansökningen avser. Sökanden, som är född år 1919, är gift och har ett barn i skolåldern. Hans månadslön uppgår till 591 kronor och han saknar förmögenhet. Försvarets civilförvaltning och marinförvaltningen anse, att ifrågasvarande skada inträffat under sådana omständigheter, att skadeståndsbeloppet skäligen icke bör utkrävas, så mycket mindre som ett erläggande av nämnda belopp måste förutsättas bliva i hög grad ekonomiskt betungande för Wiklander. Ämbetsverken tillstyrka fördenskull bifall till ansökningen, dock icke i vad den avser ett redan inbetalt belopp å 20 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 4 augusti 1948 förklarat, att ämbetsverket ej ville motsätta sig, att Wiklander till viss del befrias från sin återbetalningsskyldighet till kronan. Ämbetsverket förordar därför, att Wiklander åvilande ersättningsskyldighet nedsättes till förslagsvis 50 kronor.

Departementschefen. Enligt vad som under hand inhämtats har Wiklander numera inbetalat sammanlagt 80 kronor. Med hänsyn härtill och under beaktande av Wiklanders ekonomiska ställning samt de omständigheter varigenom ersättningsskyldigheten uppstått finner jag mig böra tillstyrka, att Wiklander befrias från vidare ersättningsskyldighet till kronan.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att underofficeren av 2. graden vid Älvsborgs kustartilleriregemente Yngve Einar Valdemar Wiklander befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av krigshovrättens utslag den 12 december 1947.

6.

Under en övning vid 1. kompaniet I 46 den 16 maj 1945 erhöll löjtnanten Ragnar Daniel Bertilsson Andrén en skada å högra ögat genom ett knallskott. Värnpliktige furiren 44—6—38 *Gunnar Lennart Ducroute* ålades att till Andrén utgiva skadestånd.

De närmare omständigheterna voro följande.

Ledare för övningen var värnpliktige sergeanten nr 498—28—36 Thor Ragnar Ödman. Enligt för övningen utfärdade bestämmelser skulle Andrén och Ducroute vara chefer för var sin i övningen ingående pluton. Övningen skulle avse uppehållande försvar varvid Ducroute skulle ha befälet över den vikande efterplutonen och Andrén över den anfallande plutonen. Vid det tillfälle, då olyckan inträffade, anföll Andrén med två grupper efterplutonen, som grupperats till försvar. När han efter en hastig framryckning nått kontakt med motståndarsidan, stannade han för en kort stund upp för att skaffa sig överblick av läget. I samma ögonblick kreverade ett knallskott

enligt Andréns bedömande endast någon meter framför och till höger om honom. Andréns kände stark smärta i högra ögat och vacklade omkull. Enligt Andréns uppgift hade han icke erhållit något meddelande om att knallskott skulle användas vid övningen. Ducroute uppgav, att han före övningen enligt order tagit ut ammunition och därvid försett sig med två knallskott samt att han vid olyckstillfället befann sig cirka 20 meter från olycksplatsen, vilken han dock icke kunde iakttaga.

Olyckan blev föremål för prövning inför regementskrigsrätten vid Bohusläns regemente, där åklagaren yrkade ansvar å Ödman och Ducroute samt Andréns fordrade skadestånd av dem. Krigsrätten fann utrett, att Andréns skadats genom att ett knallskott exploderat. Mot Ödman ansågs icke styrkt något av beskaffenhet att för honom medföra ansvar eller ersättningskyldighet. Beträffande Ducroute fann krigsrätten utrett, att denne före övningen uttagit och fördelat knallskott. Detta ansågs dock icke i och för sig för Ducroute medföra ansvar eller ersättningskyldighet. Krigsrätten fann emellertid utrett, att Ducroute under övningen själv kastat och uppmanat andra att kasta knallskott. Detta fann krigsrätten innebära oförstånd i tjänsten och dömde därför Ducroute att hållas i vaktarrest i två dagar. I fråga om den mot Ducroute förda ersättningstalan hade enligt krigsrätten icke styrkts, att skadan inträffat till följd av knallskott, som kastats av Ducroute eller på hans uppmaning, och krigsrätten fann icke heller i övrigt styrkt någon omständighet av beskaffenhet att för Ducroute medföra ersättningskyldighet.

Sedan Andréns besvärat sig över krigsrättens utslag, fann krigshovrätten i utslag den 19 november 1946 ej skäl att göra ändring i krigsrättens utslag såvitt Andréns talan mot Ödman därigenom lämnats utan bifall. Vad däremot angick Andréns skadeståndstalan mot Ducroute fann krigshovrätten, att av utredningen i målet måste anses framgå, att Andréns skada förorsakats av ett knallskott, som på order av Ducroute kastats mot den anfallande styrkan av någon i den försvarande styrkan. Genom den tjänsteförsummelse vartill Ducroute enligt krigsrättens av honom icke överklagade utslag gjort sig förfallen hade Ducroute följaktligen varit vållande till skadan. På grund härav och då det icke visats, att Andréns genom eget vållande medverkat till skadans uppkomst, förklarade krigshovrätten Ducroute pliktig att till Andréns utgiva fullt skadestånd. Ducroute förpliktades sålunda att till Andréns ersättning för sveda och värk, resa till läkare och läkarintyg utgiva sammanlagt 541 kronor 75 öre jämte ränta samt att ersätta Andréns för rättegångskostnaderna med 275 kronor. Därjämte förpliktades Ducroute att återgälda statsverket dess utgifter i anledning av den Andréns vid krigsrätten beviljade fria rättegången.

I skrivelse den 20 september 1947 har Ducroute, med förmälan att han genom avbetalning ersatt Andréns rättegångskostnadsbeloppet å 275 kronor, anhållit att av nåd bliva befriad från skyldigheten att erlagga återstående ersättningsbelopp, sammanlagt 998 kronor 75 öre jämte 5 % årlig ränta å 541 kronor 75 öre från den 6 december 1945 tills betalning skett. Av ersättningsbeloppet avsåge 457 kronor statsverkets utgifter i anledning av den Andréns vid krigsrätten beviljade fria rättegången.

Till stöd för ansökningsen har Ducroute anført i huvudsak följande. Hans ekonomiska förhållanden vore sådana, att han icke såge sig någon möjlighet att erlægga återstående ersättningsbelopp. Efter det han på grund av långvariga inkallelser till beredskapstjänstgöring tvingats avbryta sina studier i handelsutbildning hade han efter olika sysselsättningar för närvarande anställning vid kristidsstyrelsen i Hälsingborg med en månatlig lön av 300 kronor, vilken inkomst skulle räcka till underhåll åt honom själv, hustru och ett barn. Därjämte hade han studie- och andra skulder om sammanlagt 6 225 kronor.

Försvarets civilförvaltning och arméförvaltningens tygavdelning ha i gemensamt utlåtande den 13 april 1948 anført bland annat följande. Då kronan enligt vedertagna rättsgrundsatser gentemot Andrén måste anses svara för det denne tillerkända skadeståndsbeloppet, hade ämbetsverken den 18 mars 1947 beslutat att till Andrén utanordna ett belopp av 541 kronor 75 öre jämte viss därå löpande ränta, mot det att denne å kronan överläte sin rätt till skadestånd gentemot Ducroute. Försvarets civilförvaltning och arméförvaltningens tygavdelning ansåge omständigheterna i samband med ifrågavarande olyckshändelse ha varit sådana, att Ducroute skäligen borde helt befrias från skyldighet att erlægga skadeståndsbeloppet. För denna ståndpunkt talade enligt ämbetsverkens mening dessutom hänsynen till Ducroutes synnerligen svaga ekonomiska ställning. Ansökningsen i vad avsåge befrielse från återgåldande av statsverkets utgifter till följd av Andrén beviljad förmån av fri rättegång syntes ämbetsverken innefatta ett spörsmål, varom det icke ankomme på dem att yttra sig.

Statskontoret har i utlåtande den 5 maj 1948 anført, att ämbetsverket på av försvarets civilförvaltning och arméförvaltningens tygavdelning anförda skäl icke hade något att erinra mot bifall till framställningen.

Departementschefen. Med hänsyn till såväl omständigheterna vid olyckan som Ducroutes svaga ekonomi anser jag mig i likhet med myndigheterna böra tillstyrka, att Ducroute befrias från skyldigheten att erlægga ifrågavarande skadeståndsbelopp. Det synes mig jämväl skäligt, att Ducroute befrias från ersättningsskyldighet för statsverkets kostnader i anledning av Andrén beviljad förmån av fri rättegång vid krigsrätten.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Gunnar Lennart Ducroute befrias från ersättningsskyldighet till kronan i förevarande hänseende.

7.

Under övning i anfall och försvar den 29 mars 1946 vid Vaxholms kustartilleriregemente skadades underofficeren av 2. graden Erik Sigvard Karlsson i vänstra underarmen av ett löst skott, som avlossades från ett värn vari

bland andra värnpliktige vicekorpralen nr 5265--1--44 *Per-Henrik Rosenström* befann sig.

I anledning av olyckan förde vederbörande krigsfiskal ansvarstalan mot Rosenström vid regementets krigsrätt för vårdslöshet i tjänsten och vållande av kroppsskada å Karlsson. Marinförvaltningen fordrade ersättning av Rosenström med 50 kronor för Karlssons transport med ambulans från Nynäshamn till Karolinska sjukhuset, med 170 kronor 60 öre för statsverkets verkliga kostnader efter 17 kronor 6 öre om dagen för Karlssons vård å sjukhus under 10 dagar samt med 279 kronor 69 öre för Karlsson tillkommande lön under tre veckor från och med dagen för olyckshändelsen.

Krigsrätten fann i utslag den 29 juni 1946 utrett, att skottet avlossats av Rosenström. Genom att avlossa skottet, ehuru Karlsson vid tillfället befunnit sig omedelbart intill värnet, ansågs Rosenström ha gjort sig skyldig till vårdslöshet i fullgörande av tjänsteplikt och jämväl vållat att Karlsson tillfogats skadan. Krigsrätten dömde därför Rosenström dels att undergå vaktarrest fyra dagar, dels ock att till kronan utgiva tjugu dagsböter, varje dagsbot bestämd till 1 krona 50 öre. Rosenström förpliktades vidare att till marinförvaltningen utgiva ersättning för Karlssons ambulansfärd och lön med fordrade belopp samt för sjukhusvården efter 4 kronor 50 öre om dagen eller tillhopa 374 kronor 69 öre jämte 5 % ränta därå från den 17 maj 1946 till skeende betalning. Därjämte ålades Rosenström att ersätta marinförvaltningen dess kostnader å målet med 100 kronor.

Krigshovrätten, där marinförvaltningen besvärade sig under yrkande att utfå ersättning för Karlssons vård på sjukhus beräknad efter den verkliga kostnaden, 17 kronor 6 öre om dagen, fann genom utslag den 1 april 1947 ej skäl göra ändring i överklagade utslaget.

I en den 3 juni 1948 dagtecknad skrift har Rosenström anhållit att av nåd bliva befriad från ersättningsskyldigheten. Som skäl för sin framställning har Rosenström anført, att han alltsedan 1946, då han avslutade sin värnpliktstjänstgöring, bedrivit studier vid Enskilda gymnasiet i Stockholm och sålunda ej haft några inkomster. Då han ej heller vore ägare till någon som helst förmögenhet, såge han sig ur stånd att ersätta beloppet eller någon del därav.

Försvarets civilförvaltning, som införskaffat utredning angående Rosenströms ekonomiska förhållanden, har i utlåtande den 3 augusti 1948 anført, att Rosenström sedan militärtjänstgöringens avslutande bedrivit studier, som beräknas komma att taga ytterligare två år i anspråk, samt att han saknar inkomster och har en studieskuld på 2 000 kronor. Ämbetsverket har förklarat sig anse att, ehuru Rosenström torde få förutsättas framdeles bliva i stånd att erlægga här ifrågavarande belopp, betalningsskyldigheten likväl, med hänsyn bland annat till att den grundar sig på ett under stridsmässig övning begånget fel, skäligen bör eftergivnas.

Statskontoret har i utlåtande den 21 augusti 1948 anslutit sig till vad försvarets civilförvaltning anført.

Departementschefen. Det synes uppenbart, att Rosenströms ekonomiska ställning är sådan, att han under de närmaste åren saknar möjlighet att fullgöra honom åliggande ersättningsskyldighet. Detta förhållande liksom de omständigheter under vilka ersättningsskyldigheten uppstått tala för att den såsom myndigheterna förordat eftergives.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att värnpliktige 5265—1—44 Per-Henrik Rosenström befrias från honom enligt krigshovrättens utslag den 1 april 1947 åvilande ersättningsskyldighet mot kronan.

8.

Den 26 oktober 1946 blev dåvarande laboratoriebiträdet vid försvarets forskningsanstalt *Gunnar Karlsson* på Stockholms centralstation frånstulen en forskningsanstalten tillhörig filmkamera jämte till denna hörande materiel. Till följd av det inträffade blev Karlsson som ansågs icke ha iakttagit normal aktsamhet vid handhavandet av godset ålagd ersätta forskningsanstalten med 2 053 kronor, motsvarande 65 % av materielens värde.

De närmare omständigheterna vid förlusten voro enligt vad Karlsson uppgivit följande.

Efter en tjänsteresa till Karlsborg återkom Karlsson den 26 oktober 1946 kl. 18.55 till Stockholms centralstation varvid han medförde en resväska innehållande dels personliga tillhörigheter och dels en 16 mm filmkamera med två objektiv, en filmkassett och en halv filmrulle. Ett till kameran hörande stativ var med remmar fastsatt utanpå kameran. Emedan dagen ifråga var en lördag och Karlssons tjänst för veckan var avslutad, ämnade han lämna in väskan i resgodsförvaringen. Från stationen skulle han ringa ett telefonsamtal och då han på vägen till effektförvaringen fann en ledig telefonapparat stannade han vid denna. Han ställde därefter väskan omedelbart bredvid sig för att telefonera. Under telefonsamtalet som varade omkring 10 minuter hade han icke hela tiden ögonen på väskan. När han efter telefonsamtalets slut skulle taga väskan var den borta. Eftersom han hela tiden varit inställd på att lämna in väskan i effektförvaringen, reflekterade han just då icke vidare över att den var försvunnen utan trodde, att han redan lämnat in den. Påföljande söndagskväll kl. 23.00 återvände han till centralstationen för att i effektförvaringen hämta ut väskan. Det visade sig då, att han icke hade något inlämningskvitto, och först då slog honom tanken, att han icke lämnat in väskan på lördagskvällen utan att den måste blivit stulen under telefonsamtalet. Efter att på olika sätt ha efterforskat väskan på centralstationen anmälde han påföljande måndag förlusten för polisen.

Forskningsanstalten inhämtade yttrande i ärendet från advokatfiskalen hos försvarets civilförvaltning. I yttrandet framhölls, att Karlsson vid sitt handhavande av ifrågavarande gods icke syntes ha iakttagit normal aktsamhet

och i följd därav icke borde undgå ersättningsskyldighet till kronan. Styrelsen för forskningsanstalten fastställde därefter genom beslut den 28 maj 1947 ersättningsbeloppets storlek till 65 % av fakturavärdet eller 2 053 kronor. Sedan Karlsson genom skuldebrev den 15 november 1947 förbundit sig att erlægga nämnda belopp i poster om 35 kronor i månaden, har han till och med juni månad 1948 till anstalten inlevererat sammanlagt 280 kronor.

I en den 15 juli 1948 dagtecknad skrift har Karlsson gjort framställning om att av nåd bliva befriad från återstående ersättningsskyldighet. Som skäl för framställningen har han anfört, att han sedan ett halvt år vore gift samt att hans hustru till hösten väntade barn och då bleve oförmögen till förvärvsarbete. Själv vore han numera anställd såsom fotograf i filmbranschen, där han under de första 4—5 anställningsåren komme att erhålla låg lön, 325 kronor i månaden jämte indextillägg, varför det för honom och hans familj bleve mycket kännbart att fullgöra ersättningsskyldigheten till forskningsanstalten.

Med överlämnande av handlingarna i ärendet har *försvarets forskningsanstalt* i yttrande den 21 juli 1948 tillstyrkt Karlssons framställning.

Försvarets civilförvaltning har i utlåtande den 27 juli 1948 anfört, att ämbetsverket med hänsyn till Karlssons svaga ekonomiska ställning icke ville motsätta sig, att han erhöle befrielse från skyldigheten att erlægga återstående belopp, 1 773 kronor. Civilförvaltningen har emellertid ifrågasatt, huruvida icke den påtagliga oaktsamhet vartill Karlsson gjort sig skyldig borde föranleda till att ett högre belopp utkrävdes än vad som redan erlagts och att befrielsen följaktligen begränsades till att avse förslagsvis 1 500 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 11 augusti 1948 anfört bland annat följande.

Statskontoret kan icke finna omständigheterna i ärendet tala för sökandens befrielse från ersättningsskyldighet i den utsträckning försvarets civilförvaltning föreslagit. Därest Kungl. Maj:t skulle finna sökandens ekonomiska ställning motivera ett tillmötesgående i viss omfattning av sökandens hemställan bör — enligt ämbetsverkets mening — ersättningsskyldigheten icke begränsas till lägre belopp än 1 000 kronor.

Departementschefen. I likhet med myndigheterna anser jag, att Karlsson icke iakttagit den aktsamhet med omhänderthavd materiel som man i förevarande fall kunnat kräva. Å andra sidan är Karlssons ekonomiska ställning för närvarande så svag, att ett utkrävande av hela det återstående ersättningsbeloppet eller större delen därav komme att medföra svårigheter för familjens existens. Jag vill därför förorda, att Karlsson, därest han inom tid som det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma inbetalningar ytterligare 300 kronor, befrias från vidare ersättningsskyldighet till forskningsanstalten i förevarande hänseende.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Gunnar Karlsson, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets forskningsanstalt inbetalar ytterligare 300 kronor, befrias från återstående ersättningskyldighet till kronan i förevarande hänseende.

9.

Genom kontrakt den 10 och 16 juni 1913 åtog sig kopparslagarmästaren *Gustaf Swärd*, Torshälla, att till dåvarande arméförvaltningens intendentsdepartement leverera 2 000 stycken kokkittlar av koppar m/59 till ett pris 8 kronor 5 öre stycket under villkor bland annat att, därest Swärd försummade att inom överenskommen tid fullgöra sitt åtagande, han skulle vara skyldig ej blott att gottgöra den ökade kostnad, kronan kunde få vidkännas för ombesörjandet av vad som bruste i leveransen, utan även »böta» fem procent av den på den bristande delen av leveransen belöpande betalningen. Sedan det visat sig, att Swärd icke kunde fullgöra leveransen enligt åtagande, samt han i anledning därav blivit skild från densamma, antog intendentsdepartementet genom beslut den 2 september 1914 andra anbud å ifrågavarande leverans. Enligt dessa anbud kommo kronans kostnader för leveransen att ökas med 2 050 kronor. Sedan Swärd försatts i konkurs, bevakade kronan i inlaga den 24 september 1914 i konkursen fordran å dels nämnda belopp om 2 050 kronor och dels »böter» för försummad leverans 805 kronor eller således sammanlagt 2 855 kronor.

Genom dom den 9 april 1924 vid Stockholms rådhusrätt, dit kronan genom arméförvaltningens intendentsdepartement erhållit stämning å Swärd, förpliktades Swärd att till intendentsdepartementet genast mot kvitto utgiva 2 855 kronor jämte fem procent årlig ränta därå från stämningdagen, den 20 mars 1924, till skeende betalning. Tillika skulle Swärd ersätta intendentsdepartementets rättegångskostnader med 40 kronor. Vid försök till verkställighet av ifrågavarande dom åren 1924, 1933 och 1942 ha utmättningsbara tillgångar icke kunnat anträffas hos Swärd.

Sedan advokatfiskalen hos försvarets civilförvaltning genom skrivelse den 19 mars 1948 ånyo framställt krav mot Swärd, har denne i en den 24 april 1948 dagtecknad skrift anhållit att av nåd bliva befriad från skyldigheten att utgiva honom ådömt skadeståndsbelopp. Swärd har därvid framhållit, att han alltjämt saknar möjlighet att betala skulden, enär han icke har några tillgångar och endast nödortfigt kan försörja sig på hantverksmässig tillverkning av mässings- och kopparsaker. Då han nu är 73 år gammal, har han även funnit möjligheterna för honom att framdeles betala skulden vara uteslutna.

Försvarets civilförvaltning som avgivit utlåtande den 3 augusti 1948 har införskaffat utredning angående Swärds ekonomiska förhållanden varav framgår, att Swärd som saknar förmögenhet driver en mindre verkstad och har en årsinkomst av cirka 3 000 kronor. Med hänsyn till sökandens ålder och svaga